

EKONOMİK ÖZGÜRLÜK PERFORMANSLARININ ANALİTİK HİYERARŞİ SÜRECİ TABANLI GRİ İLİŞKİSEL ANALİZ YÖNTEMİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ: AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ ÖRNEĞİ

Evaluation Of Economic Freedom Performances Using Analytical Hierarchy Process Based Gray Relative Analysis: The Example Of The European Union Countries

Dr. Furkan Fahri ALTINTAŞ

Jandarma Genel Komutanlığı, furkanfahrialtintas@gmail.com, Mersin/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0161-5862>

ÖZET

Ülkelerin kendilerinin ve birbirlerinin ekonomik özgürlükler performanslarını bilmeleri ülkelerin ekonomik olarak gelişmesinde, kalkınmasında, büyümesinde ve bazı sosyal boyutların gelişmesini sağlamasında büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda araştırmanın birinci amacı, AHP (Analitik Hiyerarşi Süreci) ile 2020 yılı için Avrupa Birliği ülkelerine göre ekonomik özgürlük performansını oluşturan bileşenlerin önemlilik derecelerini tespit etmektir. Araştırmanın ikinci amacı ise ülkelerin ekonomik performans değerlerini AHS tabanlı Gri İlişkisel Analiz yöntemi ile tespit ederek söz konusu değerlerin oranlamaların ve sıralamasının, ekonomik özgürlük endeksi değerleri oranlamaları ve sıralaması ile olan yakınlıklarını tespit etmektir. Bulgulara istinaden Avrupa Birliği ülkelerine göre, ekonomik özgürlük performans bileşenlerinin önemlilik dereceleri sırasıyla iş özgürlüğü, yatırım özgürlüğü, mali sağlamlık, mülkiyet hakları, finansal özgürlük, parasal özgürlük, devlet bütünlüğü, yargı etkisi, vergi yükü, ticaret özgürlüğü, kamu harcamaları ve iş gücü özgürlüğü olarak sıralanmıştır. Yine bulgulara göre ülkelerin AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz değerleri kapsamında Avrupa Birliği ülkelerin ekonomik özgürlük performans değerleri en fazla olan üç ülke Avusturya, Danimarka ve İrlanda, son üç ülke ise İtalya, Hırvatistan ve Yunanistan olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucuna göre, ülkelerin ekonomik özgürlük endeksi sıralaması ile AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz yöntemi kapsamında ülkelerin ekonomik özgürlük endeksi sıralaması arasında çoğu ülke için tutarsızlık göstermiştir. Fakat ülkelerin ekonomik özgürlük endeksi oransal değerleri ile AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz yöntemi kapsamında ülkelerin ekonomik özgürlük oransal değerleri arasında anlamlı ve belirgin farklılıkların olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca ülkelerin

ABSTRACT

Knowing the economic freedom performances of the countries themselves and each other is of great importance in the economic development of the countries, their growth and the development of some social dimensions. In this context, the first purpose of the study is to determine the significance levels of the components that make up the economic freedom performance for 2020 with the AHP (Analytical Hierarchy Process). The second aim of the study is to determine the economic performance values of the countries with the AHP-based Gray Relational Analysis method and to determine the relationship between the ratios and ranking of the said values with the proportioning and ranking of the economic freedom index values. Based on the findings, the significance levels of the economic freedom performance components according to the European Union countries are, respectively, freedom of work, freedom of investment, financial soundness, property rights, financial freedom, monetary freedom, state integrity, judicial effect, tax burden, freedom of trade, public expenditure and labor freedom. in order. Again, according to the findings, it was determined that the three countries with the highest economic freedom performance values of the European Union countries within the scope of AHP-based Gray Relational Analysis values are Austria, Denmark and Ireland, and the last three countries are Italy, Croatia and Greece. According to the results of the research, there was a discrepancy for most countries between the economic freedom index rankings of the countries and the economic freedom index rankings of the countries under the AHP-based Gray Relational Analysis method. However, it has been determined that there are no significant and significant differences between the economic freedom index proportional values of the

ekonomik özgürlük endeksi değerleri ile AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz yöntemi kapsamında ülkelerin ekonomik özgürlük performans değerleri arasında anlamlı, pozitif yönlü ve yüksek bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre, ülkelerin ekonomik özgürlük performans endeksi değerleri, genel anlamda AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz yöntemi ile açıklanabileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Özgürlük, Ekonomik Özgürlük Performansı, AHP (Analitik Hiyerarşi Süreci), Gri İlişkisel Analiz.

countries and the economic freedom proportional values of the countries within the scope of the AHP-based Gray Relational Analysis method. In addition, it was found that there is a significant, positive and high relationship between the economic freedom index values of the countries and the economic freedom performance values of the countries within the scope of the AHP-based Gray Relational Analysis method. According to these results, it is concluded that the economic freedom performance index values of the countries can be explained by the AHP-based Gray Relational Analysis method in general.

Keywords: Economic Freedom, Economic Freedom Performance, AHP (Analytical Hierarchy Process, Gray Relational Analysis).

1. GİRİŞ

Ekonomik özgürlük, her insanın kendi emeğini ve mülkünü kontrol etme hakkını belirtmektedir. Ekonomik olarak özgür bir toplumda, bireyler istedikleri şekilde çalışmak, üretmek, tüketmek ve yatırım yapmakta özgürdür. Ekonomik olarak özgür toplumlarda hükümetler, emeğin, sermayenin ve malların özgürce hareket etmesine izin verir ve özgürlüğün kendisini korumak ve sürdürmek için gerekli olan kapsamin ötesinde, özgürlüğü zorlamaktan veya kısıtlamaktan kaçınır (Miller, Kim ve Roberts, 2020).

Ekonomik özgürlük başta ekonomik anlamda iyileşmeleri sağladığı gibi hemen hemen her alanda gelişmelerin sağlanmasına yönelik dolaylı olarak katkıları olabilmektedir. Dolayısıyla ülkeler ekonomik özgürlüklere önem vermekte olup, kendilerinin ve birbirlerinin ekonomik özgürlükler performanslarını takip etmektedirler. Çünkü ülkelerin ekonomik özgürlüğü sağlanmasıyla, yatırım sağlamak isteyen diğer ülkeler için ekonomik anlamda bir fırsat, ekonomik özgürlüğü sağlayan ülkeler için ekonomik anlamda ilgi merkezi haline gelebilmektedir. Dolayısıyla bu durum, ekonomik özgürlüğü sağlayan ülkelerin doğrudan yabancı yatırımlarının artmasına, girişimcilik ile inovasyon faaliyetlerinin gelişmesine yol açabilecektir. Ayrıca ekonomik özgürlüğün oluşması, ekonomik özgürlüğü sağlayan ülkelere yatırım sağlanan ülkeler açısından ekonomik olarak gelişmesini, kalkınmasını ve büyümesini sağlayabilecektir. Bunun yanında, ekonomik özgürlüğü sağlayan ülkelere yatırım ve sermaye girişi sağlayan ülkeler ise çeşitli maliyetlerini azaltabilecek, dünya ticaret hacmini artıracak, rekabetin artmasına bağlı olarak teknolojik ve inovasyon faaliyetlerin gelişmesine neden olabilecektir. Dolayısıyla bu durum ise dünya pazarların ve piyasaların canlanmasına ve küresel anlamda ekonominin iyileşmesine neden olabilecektir.

Ekonomik özgürlüğün ülkeler için önemi ve buna bağlı olarak ülkelerin kendi ve birbirlerinin ekonomik özgürlük performanslarını takip etmeleri gerekliliği, ülkelerin uluslararası alandan ekonomik özgürlük performanslarını ölçen endekslere gereksinim duyulmasını sağlamıştır. Bu kapsamda bu çalışmada ülkelerin ekonomik özgürlük performanslarının tespit edilmesine yönelik dünyada en çok bilinen ve dikkate alınan endekslerden biri olan Ekonomik Özgürlükler Endeksi kapsamında dünyanın en büyük ekonomilerinden olan Avrupa Birliği ülkeleri verileri dikkate alınmıştır. Araştırmanın birinci amacı, Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) metodu ile Avrupa Birliği ülkelerine göre ekonomik özgürlüklerin önemlilik derecelerini tespit etmektir. Araştırmanın ikinci amacı ise Gri İlişkisel Analiz yöntemi ile ülkelerin ekonomik özgürlük performanslarını tespit etmek ve tespit edilen performans değerlerinin sıralamasını yapmaktır. Araştırmada ilk olarak ekonomik özgürlük kavramının tanımı, kapsamı ve özellikleri açıklanmıştır. Araştırmanın literatür kısmında ekonomik özgürlükler ile ilgili olarak araştırmalar belirtilmiştir. Bulgular kısmında ise araştırmanın amaçlarının tespit edilmesine yönelik nicel veriler sunulmuştur.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Özgürlük, bireylerin otoritelerinin diğer bireyler üzerinde herhangi bir kısıtlaması ve zorlaması, olmadan bireylerin serbestçe davranması anlamına gelmektedir. Özgürlük kavramı bu kapsamda, pozitif ve negatif özgürlük olarak tasnif edilebilir. Pozitif özgürlük, bireylerin özgürce yapacaklarının denetimindeki ve kontrolündeki aktörü belirtir. Negatif özgürlük ise bireylerin özgürce faaliyetlerindeki serbestlik derecesini açıklamaktadır (Kaya, 2015: 5).

Bir ülkenin ekonomisinde düzenleme ve müdahale miktarını belirlemek için ekonomik özgürlük deyimini kullanılmaktadır (Topal ve Ünver, 2016: 61). Bu kapsamda ekonomik özgürlük, bireylerin ekonomik faaliyetlerinde ekonomik kararlarını hiçbir baskı altında kalmadan özgürce alabilmesini belirtmektedir (Çoşar ve Özari, 2019).

Ekonomik özgürlük, bireylerin yasal olarak elde ettiklerini yasal çerçeve içinde istedikleri gibi kullanmalarında, mübadele etmelerinde, devretmelerinde ve tasarruf etmelerinde serbest olmalarını açıklamaktadır (Gwartney, Block ve Lawsen, 1996; Akal, Kabasakal ve Gökmenoğlu, 2012). Ayrıca kişisel tercihlerin öncelikli olması, serbest piyasanın oluşturulması, pazarlara giriş ve rekabet özgürlüğünün sağlanması ile sözleşme özgürlükleri ekonomik özgürlük kapsamına girmektedir (Gwartney ve Lawson, 2003).

Ekonomik özgürlüğün asıl temelini kişilerin yasal yollar ile elde etmiş oldukları mülklerin diğer bireylerden korunmasını oluşturmaktadır. Bu kapsamda kişilerin mülkiyet haklarının korunmasına ve kişilerin ekonomik girişimlerinde özgürce ve baskı altında kalmaksızın sağlanmasına yönelik devletin güvence sağlamak adına düzenlemeler yapması önemlidir (Miller ve Kim, 2013; Beach ve Miles, 2005; Beach ve Kane, 2008).

Ekonomik özgürlük kavramının ortaya çıkışı ülkeler arasındaki ekonomik zenginlikler arasındaki farklılıkların oluşmasıyla ilişkilidir. Bu kapsamda Adam Smith 1776 tarihinde yayımlanmış olduğu “The Wealth of Nations” isimli eserinde ülkelerin zenginliklerinin ve toplumların refahlarının sağlanmasında basit doğal özgürlük sisteminin öneminden bahsetmiştir. Söz konusu teoride, ekonomik özgürlük ihlallerinin minimum seviyeye getirmek, girişimcilik faaliyetlerin ve ekonomik büyümenin oluşmasına elverişli bir ortam hazırlamakta olduğu belirtilmektedir (Stansel, 2012: 2).

Ekonomik özgürlük özellikle 1980 yılından sonra liberal politikaların gelişimi ile daha çok gündeme gelen konulardan biri olmuştur. Ekonomik özgürlük kavramı hukuksal açıdan değerlendirildiğinde, ekonomik özgürlük kavramının bir fırsattan ziyade bir hak olma niteliğine sahiptir. Bu kapsamda sosyal ve siyasal haklar “birinci nesil haklar” olarak belirtilmektedir. Ekonomik özgürlük kapsamında sosyo-ekonomik haklar ise “ikinci nesil haklar” olarak açıklanmaktadır (Akıncı, Akıncı ve Yılmaz, 2013: 56). Dolayısıyla ekonomik özgürlük daha çok negatif özgürlükler ile ilişkili olduğu değerlendirilebilir. Çünkü negatif özgürlük, bireylerin faaliyetlerinin serbestliğini açıklamaktadır.

Ekonomik özgürlük bir ekonominin piyasa niteliğini açıklamaktadır. Bu kapsamda ekonomik özgürlük, istikrarlı ve öngörülebilir bir hukuk yapısı çerçevesinde bireylerin ekonomik anlamda sözleşmeler yapma olasılığını göstermektedir. Bunun yanında, ekonomik özgürlük kapsamında bireylere ait özel mülkiyet, özel mülkiyete ait düzenlemeler ve vergilendirmeler ile sınırlı ve kontrol edilebilir düzeyde müdahalecilikle korunur. Dolayısıyla ekonomik özgürlük, siyasi özgürlüklerden (siyasi sürece eşit katılım, adil seçim) ve sivil özgürlüklerden (adil yargılanmaya erişim, toplanma özgürlüğü, din ve ifade özgürlüğü) farklı bir özgürlük yapısına sahiptir (Berggren, 2003: 194, Miles vd., 2006).

Ekonomik özgürlüğün özünde bireyi her açıdan güçlendiren bir yapısı bulunmaktadır. Bu kapsamda ekonomik özgürlüğün güçlendirilmesi ve genişletilmesi her bir bireyin hedeflerine ulaşmasına ve bireylerin ulaştıkları hedeflerden faydalanmasını sağlamaktadır (Miller, Kim ve Holmes, 2014: 3). Ekonomik özgürlüğün elde edilmesi ile sahip olunanların bir kısmı tasarruf yapılarak yatırımlar gerçekleştirilebilmektedir. Müdahalesiz bir ekonomik sistemin oluşturduğu tasarruf birikimi finansal piyasaların gelişmesine ve sermaye birikiminin çoğalmasına neden olabilmektedir. Ekonomik özgürlük ile sağlanan sermaye birikimi ise sermaye maliyetini azaltabilmekte ve buna bağlı olarak ürün miktarını artırmaktadır. Bu durum ise sürdürülebilir hızlı ekonomik büyümeyi sağlamaktadır (Akıncı, Akıncı ve Yılmaz, 2014: 196).

Ekonomik özgürlük kapsamında yapılan ampirik araştırmalara göre, ekonomik özgürlük sağlayan ülkelerde ekonomik büyümenin, kişi başına düşen gelirin, dış yatırımların, ortalama ömrün, temiz suya erişim miktarının arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca ekonomik özgürlüğün oluşmasıyla bebek ölümlerinin, yolsuzluğun ve çevre kirlenmesinin azaldığı açıklanmıştır (Aktan, 2020: 25).

Ekonomik özgürlüğü sağlayan ülkeler öncelikli olarak ekonomik anlamda büyüme ve kalkınma sağlayabilmektedirler. Bu durum ayrıca girişimcilik ve inovasyon faaliyetlerin artmasına, bilim ve teknoloji altyapısının oluşmasına, sağlık, spor, sanat alanlarının gelişmesine, toplumsal refah düzeyi, yaşam kalitesi ve yaşam standart seviyesinin artmasını sağlayabilecektir. Dolayısıyla bu durumun farkında olan ülkeler,

kendi ekonomik özgürlük performanslarını takip etmektedirler. Ekonomik özgürlüğü sağlayan ülkeler, ekonomik fırsatlardan yararlanarak kendilerine olan yatırım ve sermaye girişlerini artırabilmektedirler. Böylelikle ülkeler, kendi bünyelerindeki AR-GE çalışmalarını çok yönlü olarak sağlayabilmektedirler. Bu kapsamda ülkelerin kendilerinin sahip oldukları ekonomik özgürlük performansını bilmeleri, öncesinde ekonomik olarak sonrasında ise hemen hemen her alanda iyileşme hedeflerinin planlanmasına ve stratejiler sağlanmasına yardımcı olabilmektedir. Ülkeler ayrıca diğer ülkelerin ekonomik özgürlük performanslarını takip edebilmektedirler. Böylelikle ekonomik özgürlükten faydalanmak isteyen ülkeler, diğer ülkelere yatırımlarını daha az maliyetli, etkin, etkili ve verimli şekilde oluşturabilmektedirler.

Ülkelerin ekonomik özgürlük performanslarını sağlamalarının önemi kapsamında dünya üzerinde ülkelerin ekonomik özgürlük performanslarını ölçen endekslere, metriklere veya ölçütlere gereksinim duyulmuştur. Bu kapsamda ülkelerin ekonomik özgürlük performanslarını hesaplayan “Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi”, “Freedom House Endeksi” ve “Ekonomik Özgürlükler Endeksi” olarak isimlendirilen üç önemli endeks oluşturulmuştur (Keşeljevic, 2007).

Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi ilk olarak 1970 yılında olmak üzere belirli periyotlarla Fraser Enstitüsü tarafından hazırlanmaktadır. Söz konusu bu endeks, 5 faktör ve faktörlere bağlı 24 değişkenden oluşmaktadır. Söz konusu bu faktörler kamu sektörünün hacmi, hukuki yapı ve mülkiyet haklarının korunması, para politikası ve fiyat istikrarı, uluslararası ticaret özgürlüğü ve düzenlemeler olarak açıklanmıştır. Değişkenlerin derecelendirilmesi “0” ile “10” değerleri arasındadır. Bu kapsamda “0” değeri ekonomik performans açısından en az değeri, “10” değeri ise en fazla değeri göstermektedir (Fraser Institut, 2017).

Freedom House Endeksi, Freedom House isimli organizasyon tarafından ülkelerin siyasal haklar ve sivil özgürlükler performanslarını ölçmektedir. Ülkelerin siyasal hak performansları “0” dan “40”a kadar, ülkelerin sivil özgürlükler performansları ise “0” dan “60”a kadar toplamda 7 grupta nitelendirilmiştir (Freedom House, 2020). Freedom House Endeksi, yapı olarak ekonomik özgürlüğün bir alt kümesi olarak değerlendirilebilir. Çünkü politik ve sivil hakların derecelendirilmesi, ekonomik özgürlüğün derecelendirilmesini de açıklayabilmektedir. Dolayısıyla Freedom House Endeksi, ekonomik özgürlük ile doğrudan değil, dolaylı bir ilişki yapısı bulunmaktadır. Bu kapsamda Freedom House Endeksi’ne göre, politik ve sivil hakların derecelendirilmesi Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Politik ve Sivil Hakların Derecelendirilmesi

Değişkenler	Sivil Özgürlüklerin Derecelendirilmesi							
	Dereceler	53-60	44-52	35-43	26-34	17-25	26-34	0-7
Politik Hakların Derecelendirilmesi	0-5	KÖ	KÖ	KÖ	Ö	Ö	Ö	Ö
	6-11	KÖ	KÖ	KÖ	KÖ	Ö	Ö	Ö
	Ara.17	KÖ	KÖ	KÖ	KÖ	KÖ	Ö	Ö
	18-23	ÖÖ	KÖ	KÖ	KÖ	KÖ	KÖ	Ö
	24-29	ÖÖ	ÖÖ	KÖ	KÖ	KÖ	KÖ	KÖ
	30-35	ÖÖ	ÖÖ	ÖÖ	KÖ	KÖ	KÖ	KÖ
	36-40	ÖÖ	ÖÖ	ÖÖ	ÖÖ	KÖ	KÖ	KÖ

Not: Ö: Özgür, KÖ: Kısmi Özgür, ÖÖ: Özgür Olmayan

Kaynak: Freedom House, 2020’den uyarlanmıştır.

Ekonomik Özgürlükler Endeksi ile Heritage Vakfı ve Wall Street Journal tarafından ilk olarak 1995 yılında ülkelerin ekonomik özgürlükleri performansları ölçülmüştür (Tunçsiper ve Biçen, 2014: 29). Endeks, 2020 yılı itibari ile dünya çapında 186 ekonomiyi analiz etmekte olup, dört faktör ve dört faktöre bağlı 12 bileşenden oluşmaktadır. Bu kategorilerdeki on iki ekonomik özgürlüğün her biri, “0” ile “100” arasında derecelendirilir. Bir ülkenin genel puanı, her birine eşit ağırlık verilerek bu on iki ekonomik özgürlüğün ortalaması alınarak elde edilir (Miller, Kim ve Roberts, 2020). Bu kapsamda Ekonomik Özgürlükler Endeksi faktörleri ve faktörlerin bileşenleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Ekonomik Özgürlükler Endeksi ve Endeksin Bileşenleri

Faktörler ve Bileşenler		Bileşenler		
Faktörler	Hukukun Üstünlüğü	Mülkiyet Hakları	Devlet Bütünlüğü	Yargı Etkisi
	Sınırlı Devlet	Vergi Yüklü	Kamu Harcamaları	Mali Sağlamlık
	Bürokrasi Etkinliği	İş Özgürlüğü	İşgücü Özgürlüğü	Parasal Özgürlük
	Serbest Piyasa	Ticaret Özgürlüğü	Yatırım Özgürlüğü	Finansal Özgürlük

Kaynak: Miller, Kim ve Roberts, 2020’den uyarlanmıştır.

Tablo 2’de belirtilen on iki ekonomik özgürlüğün her biri, “0” ile “100” arasında derecelendirilir. Bir ülkenin genel puanı, her birine eşit ağırlık verilerek bu on iki ekonomik özgürlüğün ortalaması alınarak elde edilir (Miller, Kim ve Roberts, 2020). Söz konusu bileşenlerin açıklamaları aşağıda sunulmuştur (Miller, Kim ve Roberts, 2020; Kangallı Uyar ve Buyrukoğlu, 2014: 97-101).

Hukukun Üstünlüğü:

Mülkiyet Hakları: Devletin kanunlarının şahısların mülk edinebilme haklarının korumasını açıklamaktadır.

Devlet Bütünlüğü: Devletin kanunlarının yolsuzluk olmaması yönünde kullanılması etkinliğini açıklamaktadır.

Yargı Etkisi: Yargının bağımsız, adil ve güvenilir olma durumlarını açıklamaktadır.

Sınırlı Devlet:

Vergi Yükü: Vergi yükünün fazla olduğu ülkelere göre vergi yükü az olan ülkelere göre ekonomik özgürlüğün daha kısıtlı olduğu belirtilebilir. Dolayısıyla vergi yükü, ülkelerin vergi politikası çerçevesinde ülkelerin vergi yapısını açıklamaktadır.

Kamu Harcamaları: Fazla kamu harcamaları ekonomik özgürlüğü sınırlamaktadır. Çünkü kamu harcamalarının fazla olması, bireysel tüketimin ve tercihlerin azalmasına neden olmaktadır. Bu kapsamda kamu harcamalarının fazla olması, özel sektörler için yatırım imkânlarını azaltması çerçevesinde, kamu harcamaları serbest piyasanın gelişim durumunu açıklamaktadır.

Mali Sağlamlık: Bir ülkenin kamu borç yapısı ile söz konusu ülkenin makroekonomik yapısı ilişkisi içindedir. Bu kapsamda mali sağlamlık, ülkelerin bütçe yapısındaki kamu borcu ile ilişkili olarak oluşan ekonomik özgürlüğü açıklamaktadır.

Bürokrasi Etkinliği:

İş Özgürlüğü: İş özgürlüğü bir ülkedeki işletmelerin üretim faaliyetlerine başlaması, devam etmesi ve sonlandırmasını etkileyen yapıyı açıklamaktadır.

İş gücü Özgürlüğü: Asgari ücretler ile ilgili düzenlemeleri, kıdem tazminat yapısını, iş feshlerini, işe alınma ve çalışma saatleri vb. iş ile ilgili gerekli düzenlemeleri açıklamaktadır.

Parasal Özgürlük: Parasal özgürlük, ülkelerdeki enflasyon ile bağlantılı olarak para politikalarını, fiyat kontrollerini ve ekonomik istikrarı açıklamaktadır.

Açık Pazar:

Ticaret Özgürlüğü: Ticaret özgürlüğü, malların ve hizmetlerin ithalatlarını ve ihracatlarını etkileyen gümrük vergisi ile vergi haricindeki sınırlamaları açıklamaktadır.

Yatırım Özgürlüğü: Yatırım özgürlüğü, şahısların ve işletmelerin öz kaynakları ile ülke içinde ve uluslararası alanda herhangi bir kısıtlama olmadan faaliyet yapma işlemlerini açıklamaktadır.

Finansal Özgürlük: Finansal özgürlük, devletin finans piyasasına müdahale durumunu, merkez bankasının bağımsızlığını, kredilerin pazar koşullarına göre vatandaşlara düşen payı ve bireylerin istedikleri para birimi ile işlem yapma durumunu açıklamaktadır.

3. LİTERATÜR

Literatür değerlendirildiğinde, ekonomik özgürlük ile ilgili olarak pek çok yerli ve yabancı çalışmalar bulunmaktadır. Literatürde ülkelerin ekonomik özgürlüğü ile ilgili olan çalışmalar incelendiğinde, söz konusu çalışmaların büyük çoğunluğunda ülkelerin ekonomik özgürlük performanslarının diğer değişkenler ile olan ilişkileri değerlendirilmiştir. Bu çerçevede ekonomik özgürlük araştırmalarında genel anlamda daha çok ekonomik özgürlüğün yolsuzluğa, ekonomik büyümeye ve doğrudan yatırım düzeyine olan etkisi konu edinilmiştir.

Nelson ve Singh (1998), demokratik politik sistemlerin aktif ve gönüllü katılımcılığı artırdığını ve bu durumun ise rekabetçi pazar güç şartlarının daha elverişli olmasını sağladığını belirtmektedirler. Araştırmacılar ayrıca rekabetçi pazar güç şartlarında üstünlük sağlanması için ekonomik özgürlüğe gereksinim duyulduğunu ve böylece ekonomik özgürlüğün ekonomik büyümeyi sağlayabileceğini ifade etmişlerdir. Bengoa ve Robles (2003), 1970-1999 zaman aralığındaki 18 Latin Amerika ülkesine ait veriler

üzerinden ekonomik özgürlük, doğrudan yabancı yatırım ve ekonomik büyüme arasındaki etkileşimleri araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, yatırım yapılan ülkelerde sağlanan ekonomik özgürlüğün doğrudan yabancı yatırımların oluşmasında olumlu bir belirleyicisi olduğunu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmacılar ekonomik büyüme kapsamında ülkelerin uzun vade sermaye akışlarından faydalanmaları için yeterli insan sermayesine, ekonomik istikrara ve liberalleştirilmiş piyasalara gereksinim duyulduğu bulgularına ulaşmışlardır. Kreft ve Sobel (2005), düşük vergilerin, ekonomik anlamda yapılan genel düzenlemelerin ve özel mülkiyet haklarının korunmasının ekonomik büyümenin sağlanmasında önemli bir işlevi olan girişimcilik faaliyetlerinin oluşmasında önemli bir rolü bulunmakta olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmacılar ayrıca ekonomik özgürlük ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin sağlanmasında girişimcilik boyutunun büyük oranda işlevselliği olduğunu açıklamışlardır. Araştırmacılar bu durumun nedeninin, ekonomik özgürlüklerin üretkenlik kapsamında özel girişimcilik faaliyetlerini teşvik edilmesini sağlayarak ekonomik büyümenin oluşmasından kaynaklandığını belirtmektedirler. Saini ve Baharumshah (2010), 85 ülke üzerinden yaptığı araştırmada, söz konusu ülkelere ait ilgili veriler üzerinden ekonomik özgürlük, doğrudan yabancı yatırım ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Bulgulara göre, yatırım yapılan ülkelerdeki ekonomik özgürlük performanslarına bağlı olarak doğrudan yabancı yatırımın ekonomik büyümeyi sağlayabileceğini açıklamışlardır. Ayrıca araştırmada, yatırım yapılan ülkelerdeki çok uluslu şirketlerin ekonomik özgürlüklerden faydalanmasının ekonomik büyümeyi oluşturabileceğini ifade etmişlerdir. Bennett ve Nikolaev (2019), 2018 yılı için 126 ülkeye ait girişimcilik ve ekonomik özgürlük verileri üzerinden ekonomik özgürlük ile girişimcilik türleri (Kirzneryan ve Schumpeter) arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonucuna göre, hem Kirzneryan hem de Schumpeter girişimcilik türlerinin ekonomik gelişme için önemli olduğunu ve Kirnezyan girişimciliklerinin piyasa sürecinde verimliliği kolaylaştıran, rekabeti artıran, daha düşük fiyatlara ve daha fazla miktarda mal ve hizmet üreten dengeli bir yapısının olduğunu belirtmişlerdir. Schumpeterci girişimcilikler ise yaşam standartlarını tamamen iyileştiren, yeni ürünler ve teknolojiler sağlayan yapılarının olduğunu açıklamışlardır. Bu kapsamda araştırmacılar, ekonomik özgürlüğün her iki girişimcilik türünün oluşmasında önemli bir belirleyici olduğunu ifade etmişlerdir.

Türen, Gökmen ve Dilek (2011), 2002-2010 yılları arasında ilgili veriler üzerinden Türkiye'nin ihraç ettiği doğrudan yabancı yatırımların ülkelere göre dağılımını değerlendirmişler ve ilgili istatistik verilerine göre Türkiye kaynaklı doğrudan yabancı yatırımların dağılımında meydana gelen değişimlerin %51,9'unu açıkladığını ve ülkelerin ekonomik özgürlüğü kapsamında özellikle yatırım teşviklerinin Türk yatırımcısının davranışını pozitif yönde ve anlamlı olarak sağladığını tespit etmişlerdir. Kayalıdere ve Özcan (2014), 2006, 2010 ve 2012 yılları için verilere eksiksiz ulaşılabilen ülkeler kapsamında bütçe saydamlığı, ekonomik özgürlük ve yolsuzluk boyutları arasındaki ilişkileri araştırmışlardır. Bulgulara göre, yolsuzluk, bütçe saydamlığı ve ekonomik özgürlük arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişkilerin olduğu ve ekonomik özgürlük ile saydamlık düzeyi arttıkça yolsuzluk düzeylerinde azalma meydana geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Konu ve Ata (2016), 2014 yılı için 28 Avrupa Birliği ülkesi ve Türkiye'ye ait ilgili veriler üzerinden ekonomik özgürlük ile yolsuzluk boyutları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmada ekonomik özgürlüğün yolsuzlukların azalmasında ve yolsuzluk seviyesinde iyileşme sağlanmasında önemli bir belirleyici olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Şahin (2016), 1980-2015 yılları arasında Türkiye'ye ait ilgili veriler üzerinden demokrasinin, ekonomik özgürlüğün ve yolsuzluğun ekonomik büyümeye olan etkisini araştırmışlardır. Bulgularda ekonomik özgürlük ile ekonomik büyüme arasında nedenselliğin olduğu ve buna bağlı olarak ekonomik özgürlüğün ekonomik büyümeyi sağladığını, buna karşın ekonomik büyümeye ile yolsuzluk ve ekonomik özgürlük arasında nedenselliğin oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Şahin (2017), 2004-2014 yılları arasında 20 gelişmiş ülkeye ait ilgili veriler üzerinden ekonomik özgürlüğün yolsuzluk boyutuna olan etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucuna göre, ekonomik özgürlüğün yolsuzlukları azaltan bir işlevi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Levent ve Özarı (2019), 2017 yılı için ekonomik özgürlük endeksinde ait G10 ülkelerine ait 6 bileşen değeri üzerinden EDAS çok kriterli karar verme yöntemi uygulayarak söz konusu ülkelerin ekonomik özgürlük performans değerlerini tespit etmişlerdir. Araştırmacılar ayrıca ülkelere aynı veriler üzerinden kümeleme analizi uygulamışlardır. Araştırma sonucuna göre, EDAS yöntemi kapsamında ekonomik özgürlük performans değerleri bakımından ilk sırayı Amerika ve İsveç ülkeleri alırken, kümeleme analizine göre söz konusu bu ülkeler farklı kümelerde olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla araştırmada EDAS ve kümeleme analizi ile hesaplanan ülkelerin ekonomik özgürlük performansları birbirinden farklı olduğu ifade edilmiştir.

Çoğu araştırma bulgularına istinaden ekonomik özgürlüğün yolsuzlukları azalttığı, buna karşın ekonomik büyümeyi, doğrudan yatırım düzeyini sağladığı tespit edilmiştir. Fakat literatür değerlendirildiğinde, ülkelerin ekonomik özgürlük performanslarını çok kriterli karar verme teknikleri ile açıklayan sadece bir araştırmaya rastlanılmıştır. Dolayısıyla ülkelerin kendilerinin ve birbirlerinin ekonomik özgürlük performanslarını bilmelerinin ve takip etmelerinin önemi kapsamında çok kriterli karar verme teknikleri ile ülkelerin ekonomik performanslarının tespit edilmesine yönelik daha çok araştırmaya gereksinim duyulduğu değerlendirilmiştir. Bu kapsamda bu çalışma literatürdeki bu eksikliği kapatarak literatüre katkı sağladığı düşünülmüştür.

4. METODOLOJİ

4.1. Araştırmanın Veri Seti, Amacı ve Analiz Düzeyi

Araştırmanın veri seti, 2020 yılı için Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin Ekonomik Özgürlük Endeksi bileşenlerine ait değerler oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak araştırmada, Avrupa Birliği ülkelerinin ekonomik özgürlük performansları incelenmiştir. Avrupa Birliği ülkeleri dünya nüfusunun yaklaşık %6'sını tekabül etmesine rağmen, sahip olduğu yüksek derecede tüketici kapasitesi ve Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) niceliği ile dünyanın en büyük ekonomileri arasındadır (www.ticaret.gov.tr). Dolayısıyla Avrupa Birliği ülkelerinin ekonomik özgürlük ile ilgili girişimleri, faaliyetleri, yönetimleri, yöntemleri, stratejileri ve uygulamaları, diğer ülkelerin ekonomik özgürlük ile diğer ekonomik faaliyetlerini etkileyebilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Avrupa Birliği ülkelerinin ekonomik özgürlük faaliyetleri küresel ekonominin şekillenmesinde katkısı olabilmektedir. Dolayısıyla araştırmada Avrupa Birliği ülkelerinin ekonomik özgürlük performansları dikkate alınmıştır. Bu kapsamda araştırmanın veri setini oluşturan ekonomik özgürlük faktörleri ve veri seti kapsamında söz konusu faktörlere ait ekonomik özgürlük bileşenlerinin araştırmada kolaylık sağlaması açısından kısaltmaları Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Veri Seti

Faktörler	Bileşenler	Bileşen Kısaltmaları
Hukukun Üstünlüğü	Mülkiyet Hakları	MH
	Devlet Bütünlüğü	DB
	Yargı Etkisi	YE
Sınırlı Devlet	Vergi Yükü	VY
	Kamu Harcamaları	KH
	Mali Sağlamlık	MS
Bürokrasi Etkinliği	İş Özgürlüğü	İÖ
	İş Gücü Özgürlüğü	İGÖ
	Parasal Özgürlük	PÖ
Açık Pazar (Serbest Piyasa)	Ticaret Özgürlüğü	TÖ
	Yatırım Özgürlüğü	YÖ
	Finansal Özgürlük	FÖ

Araştırmanın iki amacı bulunmaktadır. Araştırmanın birinci amacı, Avrupa Birliği'ne üye ülkelere göre Ekonomik Özgürlükler Endeksi'ni oluşturan bileşenlerin önemlilik derecelerini AHS (Analitik Hiyerarşi Süreci) ile tespit etmektir. Araştırmanın ikinci amacı ise Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin ekonomik özgürlük performanslarını AHS temelli Gri İlişkisel Analiz ile tespit etmek ve buna bağlı olarak söz konusu ülkelerin ekonomik performans sıralamalarının ekonomik özgürlük sıralamaları ile tutarlılıklarını ve AHS temelli Gri İlişkisel Analiz ile tespit edilen ülkelerin ekonomik özgürlük performanslar değerleri ile ülkelerin Ekonomik Özgürlük Endeksi kapsamında belirtilen değerlerin oransal olarak birbirlerine olan yakınlıkları tespit etmektir.

4.2. Araştırmanın Önemi ve Katkısı

Ulusal ve uluslararası literatür tarandığında, 2020 yılı için Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin Ekonomik Özgürlükler Endeksleri kapsamında yukarıda belirtilen amaçların tespit edilmesine yönelik bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Dolayısıyla bu araştırma, belirtilen özellikleri açıklayan literatürdeki ilk çalışmadır. Araştırma çerçevesinde belirtilen yöntemler dahilinde elde edilen veriler, araştırmacılara veri seti niteliği kazandırmıştır.

5. BULGULAR

5.1. AHS Yöntemi ile Tespit Edilen Bulgular

AHS yöntemi ile ülkelere göre ekonomik özgürlük performanslarının önemlilik derecelerini tespit etmek için ilk olarak karar matrisinin oluşturulması gerekmektedir. Söz konusu karar matrisi Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. AHS Yöntemi Kapsamında Oluşturulan Karar Matrisi

Ülkeler	Hukukun Üstünlüğü			Sınırlı Devlet			Bürokrasi Etkinliği			Serbest Piyasa		
	MH	YE	DB	VY	KH	MS	İÖ	İGÖ	PÖ	TÖ	YÖ	FÖ
Almanya	80,5	74,3	82,8	60,9	42,2	92,9	82,8	53	76,7	86,4	80	70
Avusturya	82,8	86,1	89,3	63	61,6	91,8	87,8	84	86,2	88,2	80	90
Belçika	84,5	62,5	80,2	46,7	17,2	77	75,2	61,1	80,5	86,4	85	70
Bulgaristan	64,2	45,4	44,2	90,3	66,1	99,2	62,6	68,1	85,7	86,4	70	60
Çekya	76,8	49,9	64,2	82	52,7	97,8	69,7	77,6	80,8	86,4	80	80
Danimarka	86,3	84,6	93	42	19,7	97,7	88,7	86,2	84,6	86,4	90	80
Estonya	83,2	73,7	85,9	81,1	53,3	99,9	73,5	57,3	78,6	86,4	90	70
Finlandiya	92,3	80,5	96,1	67,5	11,2	90,7	84,8	50,3	83,6	86,4	85	80
Fransa	85,9	71,2	83,3	48,8	4,5	67,1	82,5	46,1	76,7	81,4	75	70
GKRY	77,4	50,5	57,6	74,8	58,6	80	76,6	59,7	84,3	86,4	75	60
Hırvatistan	69,9	39,6	51	65,9	34,7	89,1	53,6	44	77,6	86,4	75	60
Hollanda	90	73,9	90,1	51,7	45,2	94,1	80,4	60,2	82,5	86,4	90	80
İrlanda	86,6	64,4	82,8	76,4	78,8	91,4	82,7	75,9	85,3	86,4	90	70
İspanya	74,9	51,8	55,1	62,1	48,3	62,6	66,8	57,7	82	86,4	85	70
İsveç	88,8	79,9	91,4	43,6	25,8	97	85,3	53,8	81,2	86,4	85	80
İtalya	75,4	51,3	62,2	56	28,5	71,1	70,4	50,9	83,2	86,4	80	50
Letonya	72,3	51,1	46,4	76,9	58,3	96,5	77	72,4	80,2	86,4	85	60
Litvanya	77,9	62,1	67,4	84,9	66	97,4	71,9	76,5	79,7	86,4	95	80
Lüksemburg	86,4	74,4	90,3	64,1	45,4	99	66,8	45,3	76,4	86,4	95	80
Macaristan	64,8	45,7	47,5	79,9	34,5	83,6	60,2	64,6	79,9	86,4	80	70
Malta	70,5	49,6	55,1	64,8	60	95,9	68	61,1	77,1	86,4	85	60
Polonya	63,1	42,8	64,6	74,7	48,8	92,2	62,6	62	82	86,4	80	70
Portekiz	75,4	65,6	68,9	59,6	39,8	74,4	76,5	44,1	83	86,4	70	60
Romanya	72,5	56,1	55,1	90,3	70,4	85,6	58,6	63	78,1	86,4	70	50
Slovakya	73,1	41,7	49,7	78,5	50,2	92,6	55,3	52,6	75,9	86,4	75	70
Slovenya	76,5	48,6	67,4	59,2	42,9	90,3	78,4	61,4	82,2	86,4	70	50
Yunanistan	57	48,6	52,2	59	31,5	80	73,7	52	79,4	81,4	55	50

AHS yöntemi kapsamında karar matrisi oluşturulduktan sonra karar matrisi değerleri üzerinden faktörler bazında ikili karşılaştırma matrisi oluşturulması için bileşenlerin birbirlerine olan Somer’s d etki değerleri hesaplanmıştır. Bu kapsamda tespit edilen değerler Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Ekonomik Özgürlükler Bileşenlerinin Birbirlerine Olan Somer’s d Etki Katsayıları

	Bileşenler	ETKİLENEN											
		MH	YE	DB	VY	KH	MS	İÖ	İGÖ	PÖ	TÖ	YÖ	FÖ
ETKİLEYEN	MH	1	0,643	0,723	0,266	0,149	0,117	0,509	0,031	0,131	0,057	0,409	0,434
	YE	0,643	1	0,711	0,277	0,149	0,083	0,600	0,026	0,143	0,083	0,357	0,426
	DB	0,731	0,720	1	0,361	0,254	0,118	0,543	0,072	0,139	0,052	0,353	0,448
	VY	0,266	0,277	0,357	1	0,554	0,243	0,394	0,231	0,069	0,080	0,046	0,046
	KH	0,148	0,148	0,251	0,553	1	0,274	0,197	0,387	0,02	0,160	0,023	0,066
	MS	0,117	0,083	0,117	0,243	0,274	1	0,040	0,289	0,046	0,106	0,334	0,280
	İÖ	0,510	0,602	0,539	0,395	0,198	0,040	1	0,097	0,335	0,023	0,189	0,261
	İGÖ	0,031	0,026	0,071	0,231	0,389	0,289	0,097	1	0,280	0,160	0,160	0,160
	PÖ	0,132	0,143	0,138	0,069	0,020	0,046	0,335	0,281	1	0,158	0,011	0,066
	TÖ	0,270	0,392	0,243	0,378	0,757	0,500	0,108	0,757	0,743	1	0,459	0,608
	YÖ	0,474	0,414	0,404	0,053	0,026	0,387	0,219	0,185	0,013	0,113	1	0,533
	FÖ	0,557	0,546	0,568	0,059	0,084	0,359	0,333	0,205	0,084	0,165	0,590	1

Tablo 5’de belirtilen bileşenlerin birbirlerine olan etki değerleri üzerinden ikili karşılaştırma matrisi oluşturulmuştur. Eğer bir bileşenin diğerine olan etki değeri fazla ise etki değeri fazla olan bileşen diğer bileşene göre daha önemli olduğu anlamına gelmektedir. Bu kapsamda tespit edilen ikili karşılaştırma matrisi değerleri Tablo 6’da açıklanmıştır.

Tablo 6. İkili Karşılaştırma Matrisi Değerleri (A)

Bileşenler	MH	YE	DB	VY	KH	MS	İÖ	İGÖ	PÖ	TÖ	YÖ	FÖ
MH	1	1	0,989	1	1,007	1	0,998	1	0,992	0,211	0,863	0,779
YE	1	1	0,988	1	1,007	1	0,997	1	1	0,211	0,862	0,78
DB	1,011	1,013	1	1,01	1,012	1,009	1,007	1,014	1,007	0,214	0,874	0,789
VY	1	1	0,989	1	1,002	1	0,997	1	1	0,211	0,868	0,78
KH	0,993	0,993	0,988	1	1	1	0,995	0,995	1	0,211	0,885	0,786
MS	1	1	0,992	1	1	1	1	1	1	0,212	0,863	0,78
İÖ	1,002	23,15	0,993	1	1,005	1	1	1	1	0,213	0,863	0,784
İGÖ	1	0,313	0,986	1	1,005	1	1	1	0,996	0,211	0,865	0,78
PÖ	1,008	1	0,993	1	1	1	1	1,004	1	0,212	0,846	0,786
TÖ	4,737	4,723	4,673	4,73	4,731	4,717	4,696	4,731	4,703	1	4,062	3,685
YÖ	1,159	1,16	1,144	1,15	1,13	1,159	1,159	1,156	1,182	0,246	1	0,903
FÖ	1,283	1,282	1,268	1,28	1,273	1,282	1,276	1,281	1,273	0,271	1,107	1
Toplam	16,19	37,64	16	16,2	16,17	16,17	16,12	16,18	16,15	3,426	13,96	12,63

Tablo 6’da belirtilen ikili karşılaştırma matrisi değerleri (A) oluşturulduktan sonra, Tablo 6’da belirtilen değerler üzerinden normalize işleminin yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda hesaplanan normalize değerler Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Normalize Değerler

Bileşenler	MH	YE	DB	VY	KH	MS	İÖ	İGÖ	PÖ	TÖ	YÖ	FÖ
MH	0,062	0,027	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,061	0,062	0,062	0,062
YE	0,062	0,027	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062
DB	0,062	0,027	0,062	0,063	0,063	0,062	0,062	0,063	0,062	0,062	0,063	0,062
VY	0,062	0,027	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062
KH	0,061	0,026	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,061	0,062	0,062	0,063	0,062
MS	0,062	0,027	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062
İÖ	0,062	0,615	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062
İGÖ	0,062	0,008	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062
PÖ	0,062	0,027	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,062	0,061	0,062
TÖ	0,293	0,125	0,292	0,292	0,293	0,292	0,291	0,292	0,291	0,292	0,291	0,292
YÖ	0,072	0,031	0,072	0,071	0,07	0,072	0,072	0,071	0,073	0,072	0,072	0,072
FÖ	0,079	0,034	0,079	0,079	0,079	0,079	0,079	0,079	0,079	0,079	0,079	0,079

Devamında normalize değerler üzerinden bileşenlere ait öncelik vektörleri (W), Tablo 6’da belirtilen ikili karşılaştırma matrisi değerleri (A) ve normalize değerlerin çarpımı (W) ($A \cdot W$) ile tüm öncelikler matris değerleri (Ağırlıklı toplam vektör= $A \cdot W$) hesaplanmıştır. Sonrasında ise tüm öncelikler matris değerlerinin ($A \cdot W$), bileşenlere ait öncelik vektörleri (W) değerlerine bölünmesiyle bileşenlere ait D vektör değerleri hesaplanmıştır. Bileşenlere ait D vektör değerleri ise ayrıca bileşenlerin ağırlık katsayılarını veya önemlilik derecelerini açıklamaktadır. Normalize matrisini tutarlılığını hesaplayabilmek için ise ilk olarak bileşenlere ait D vektörü değerlerinin toplamalarının bileşen sayısına bölünmesi ile özdeğer (λ) hesabının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu hesaptan sonra tutarlılık endeksi (CI) hesaplanır. Tutarlılık endeksi (CI) ise tespit edilen özdeğerin (λ) bileşen sayısından farkının, bileşen sayısının bir eksiği değerine bölünmesi ile hesaplanır. Hesaplamalar sonrasında son aşama olarak tutarlılık endeksinin (CI) bileşen sayısına karşılık gelen rastgele endeks değerine (RI) bölünmesi ile tutarlılık oranı (CR) tespit edilir. Eğer hesaplanan tutarlılık oranı 0,1’den küçük ise ($RI < 0,1$) normalize edilen matrisin tutarlı olduğu değerlendirilir. Bu kapsamda hesaplanan bileşenlere ait normalize değerler, öncelik vektörler değerleri (W), tüm öncelikler matris değerleri (Ağırlıklı toplam vektör= $A \cdot W$), bileşenlere ait D vektör değerleri, özdeğer (λ) niceliği, tutarlılık endeksi (CI), bileşen sayısına karşılık gelen rastgele endeks değeri (RI) ve tutarlılık oranı (CR) Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. W, A*W, D, λ, CI, RI ve CR Değerleri

Bileşenler	MH	YE	DB	VY	KH	MS	İÖ	İGÖ	PÖ	TÖ	YÖ	FO
W	0,059	0,059	0,06	0,059	0,059	0,059	0,108	0,057	0,059	0,278	0,068	0,075
A*W	0,754	0,754	0,762	0,754	0,754	0,755	2,061	0,714	0,755	3,559	0,873	0,965
D	12,806	12,804	12,805	12,804	12,798	12,807	19,068	12,441	12,806	12,803	12,809	12,806
Özdeğer (λ)	13,29644619											
Tutarlılık Endeksi (CI)	0,117858745											
RI	n=12 için, 1,53											
Tutarlılık Oranı (CR)	0,077031859											
SONUÇ	0,07703185934579<0,1 OLDUĞU İÇİN MATRİS TUTARLIDIR.											

Tablo 8'e göre, normalize edilen matrisin tutarlılığı sağlanmıştır. Bu kapsamda Avrupa Birliği ülkelerine göre ekonomik özgürlük bileşenlerinin önemlilik dereceleri iş özgürlüğü (İÖ=19,068), yatırım özgürlüğü (YÖ=12,809), mali sağlık (MS=12,807), mülkiyet hakları (MH=12,806), finansal özgürlük (FO=12,806), parasal özgürlük (PÖ=12,806), devlet bütünlüğü (DB=12,805), yargı etkisi (YE=12,804), vergi yükü (VY=12,804), ticaret özgürlüğü (TÖ=12,803), kamu harcamaları (KH=12,798) ve iş gücü özgürlüğü (İGÖ=12,441) olarak sıralanmıştır. Tablo 8 değerlendirildiğinde, genel anlamda Avrupa Birliği ülkelerine göre iş özgürlüğü bileşeni hariç olmak üzere ekonomik özgürlük bileşenlerinin önemlilik dereceleri arasında belirgin farklılıkların olmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu durum, Avrupa Birliği ülkelerinin ekonomik özgürlüklerin sağlanmasında iş özgürlüğü bileşenine daha fazla önem göstermiş olup, iş özgürlüğü bileşeni hariç diğer ekonomik özgürlük bileşenlerine hemen hemen eşit önem verdiklerini göstermektedir.

5.2. Gri İlişkisel Analiz Yöntemi ile Tespit Edilen Bulgular

Gri İlişkisel Analiz yöntemi ile ülkelerin ekonomik özgürlük performanslarının değerlerini tespit etmek için ilk olarak Tablo 4'de belirtilen karar matrisi değerleri üzerinden ekonomik özgürlük bileşenlerinin yönlerine göre referans değerleri oluşturulur. Bu kapsamda Tablo 4'de belirtilen karar matrisi değerleri üzerinden tespit edilen bileşenlere ait referans değerleri aşağıda Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Ekonomik Bileşenlerinin Referans Değerleri

Ülkeler	Hukukun Üstünlüğü			Sınırlı Devlet			Bürokrasi Etkinliği			Serbest Piyasa		
	mak	mak	mak	mak	mak	mak	mak	mak	mak	mak	mak	mak
	MH	YE	DB	VY	KH	MS	İÖ	İGÖ	PÖ	TÖ	YÖ	FÖ
Referans Serisi	92,3	86,1	96,1	90,3	78,8	99,9	88,7	86,2	86,2	88,2	95	90

İkinci olarak Tablo 4'de ve Tablo 9'da belirtilen değerler üzerinden normalize işleminin yapılması gerekmektedir. Tespit edilen normalize değerler Tablo 10'da açıklanmıştır.

Tablo 10. Normalize Edilmiş Değerler

Ülkeler	Hukukun Üstünlüğü			Sınırlı Devlet			Bürokrasi Etkinliği			Serbest Piyasa		
	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak
	MH	YE	DB	VY	KH	MS	İÖ	İGÖ	PÖ	TÖ	YÖ	FÖ
Referans Serisi	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Almanya	0,666	0,746	0,744	0,391	0,507	0,812	0,832	0,213	0,078	0,735	0,625	0,5
Avusturya	0,731	1	0,869	0,435	0,769	0,783	0,974	0,948	1	1	0,625	1
Belçika	0,779	0,492	0,694	0,097	0,171	0,386	0,615	0,405	0,447	0,735	0,75	0,5
Bulgaristan	0,204	0,125	0	1	0,829	0,981	0,256	0,571	0,951	0,735	0,375	0,25
Çekya	0,561	0,222	0,385	0,828	0,649	0,944	0,459	0,796	0,476	0,735	0,625	0,75
Danimarka	0,83	0,968	0,94	0	0,205	0,941	1	1	0,845	0,735	0,875	0,75
Estonia	0,742	0,733	0,803	0,81	0,657	1	0,567	0,315	0,262	0,735	0,875	0,5
Finlandiya	1	0,88	1	0,528	0,09	0,753	0,889	0,149	0,748	0,735	0,75	0,75
Fransa	0,819	0,68	0,753	0,141	0	0,121	0,823	0,05	0,078	0	0,5	0,5
GKRY	0,578	0,234	0,258	0,679	0,728	0,466	0,655	0,372	0,816	0,735	0,5	0,25
Hırvatistan	0,365	0	0,131	0,495	0,406	0,71	0	0	0,165	0,735	0,5	0,25
Hollanda	0,935	0,738	0,884	0,201	0,548	0,845	0,764	0,384	0,641	0,735	0,875	0,75
İrlanda	0,839	0,533	0,744	0,712	1	0,772	0,829	0,756	0,913	0,735	0,875	0,5
İspanya	0,507	0,262	0,21	0,416	0,59	0	0,376	0,325	0,592	0,735	0,75	0,5

İsveç	0,901	0,867	0,909	0,033	0,287	0,922	0,903	0,232	0,515	0,735	0,75	0,75
İtalya	0,521	0,252	0,347	0,29	0,323	0,228	0,479	0,164	0,709	0,735	0,625	0
Letonya	0,433	0,247	0,042	0,723	0,724	0,909	0,667	0,673	0,417	0,735	0,75	0,25
Litvanya	0,592	0,484	0,447	0,888	0,828	0,933	0,521	0,77	0,369	0,735	1	0,75
Lüksemburg	0,833	0,748	0,888	0,458	0,55	0,976	0,376	0,031	0,049	0,735	1	0,75
Macaristan	0,221	0,131	0,064	0,785	0,404	0,563	0,188	0,488	0,388	0,735	0,625	0,5
Malta	0,382	0,215	0,21	0,472	0,747	0,893	0,41	0,405	0,117	0,735	0,75	0,25
Polonya	0,173	0,069	0,393	0,677	0,596	0,794	0,256	0,427	0,592	0,735	0,625	0,5
Portekiz	0,521	0,559	0,476	0,364	0,475	0,316	0,652	0,002	0,689	0,735	0,375	0,25
Romanya	0,439	0,355	0,21	1	0,887	0,617	0,142	0,45	0,214	0,735	0,375	0
Slovakya	0,456	0,045	0,106	0,756	0,615	0,804	0,048	0,204	0	0,735	0,5	0,5
Slovenya	0,552	0,194	0,447	0,356	0,517	0,743	0,707	0,412	0,612	0,735	0,375	0
Yunanistan	0	0,194	0,154	0,352	0,363	0,466	0,573	0,19	0,34	0	0	0

Üçüncü olarak bileşenlere ait referans seri değerlerinden normalize edilen değerler çıkarılarak mutlak değer matrisi oluşturulması gerekmektedir. Bu kapsamda hesaplanan mutlak değer matrisi Tablo 11'de açıklanmıştır.

Tablo 11. Mutlak Değer Tablosu

Ülkeler	Hukukun Üstünlüğü			Sınırlı Devlet			Bürokrasi Etkinliği			Serbest Piyasa		
	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak
	MH	YE	DB	VY	KH	MS	İÖ	İGÖ	PÖ	TÖ	YÖ	FÖ
Almanya	0,334	0,254	0,256	0,609	0,493	0,188	0,168	0,787	0,922	0,265	0,375	0,5
Avusturya	0,269	0	0,131	0,565	0,231	0,217	0,026	0,052	0	0	0,375	0
Belçika	0,221	0,508	0,306	0,903	0,829	0,614	0,385	0,595	0,553	0,265	0,25	0,5
Bulgaristan	0,796	0,875	1	0	0,171	0,019	0,744	0,429	0,049	0,265	0,625	0,75
Çekya	0,439	0,778	0,615	0,172	0,351	0,056	0,541	0,204	0,524	0,265	0,375	0,25
Danimarka	0,17	0,032	0,06	1	0,795	0,059	0	0	0,155	0,265	0,125	0,25
Estonya	0,258	0,267	0,197	0,19	0,343	0	0,433	0,685	0,738	0,265	0,125	0,5
Finlandiya	0	0,12	0	0,472	0,91	0,247	0,111	0,851	0,252	0,265	0,25	0,25
Fransa	0,181	0,32	0,247	0,859	1	0,879	0,177	0,95	0,922	1	0,5	0,5
GKRY	0,422	0,766	0,742	0,321	0,272	0,534	0,345	0,628	0,184	0,265	0,5	0,75
Hırvatistan	0,635	1	0,869	0,505	0,594	0,29	1	1	0,835	0,265	0,5	0,75
Hollanda	0,065	0,262	0,116	0,799	0,452	0,155	0,236	0,616	0,359	0,265	0,125	0,25
İrlanda	0,161	0,467	0,256	0,288	0	0,228	0,171	0,244	0,087	0,265	0,125	0,5
İspanya	0,493	0,738	0,79	0,584	0,41	1	0,624	0,675	0,408	0,265	0,25	0,5
İsveç	0,099	0,133	0,091	0,967	0,713	0,078	0,097	0,768	0,485	0,265	0,25	0,25
İtalya	0,479	0,748	0,653	0,71	0,677	0,772	0,521	0,836	0,291	0,265	0,375	1
Letonya	0,567	0,753	0,958	0,277	0,276	0,091	0,333	0,327	0,583	0,265	0,25	0,75
Litvanya	0,408	0,516	0,553	0,112	0,172	0,067	0,479	0,23	0,631	0,265	0	0,25
Lüksemburg	0,167	0,252	0,112	0,542	0,45	0,024	0,624	0,969	0,951	0,265	0	0,25
Macaristan	0,779	0,869	0,936	0,215	0,596	0,437	0,812	0,512	0,612	0,265	0,375	0,5
Malta	0,618	0,785	0,79	0,528	0,253	0,107	0,59	0,595	0,883	0,265	0,25	0,75
Polonya	0,827	0,931	0,607	0,323	0,404	0,206	0,744	0,573	0,408	0,265	0,375	0,5
Portekiz	0,479	0,441	0,524	0,636	0,525	0,684	0,348	0,998	0,311	0,265	0,625	0,75
Romanya	0,561	0,645	0,79	0	0,113	0,383	0,858	0,55	0,786	0,265	0,625	1
Slovakya	0,544	0,955	0,894	0,244	0,385	0,196	0,952	0,796	1	0,265	0,5	0,5
Slovenya	0,448	0,806	0,553	0,644	0,483	0,257	0,293	0,588	0,388	0,265	0,625	1
Yunanistan	1	0,806	0,846	0,648	0,637	0,534	0,427	0,81	0,66	1	1	1

Mutlak değer matrisi oluşturulmasında sonra dördüncü olarak Gri İlişki Katsayı Matrisinin oluşturulması ve buna bağlı olarak mutlak değer tablosundaki en yüksek ve en düşük değerlerin tespit edilmesi gerekmektedir. Buna göre araştırmada ayırıcı katsayı değeri (ζ) 0,50 olarak belirlenmiştir. Hesaplanan Gri İlişki Katsayı Matrisi kapsamında hesaplanan değerler Tablo 12'de açıklanmıştır.

Tablo 12. Maksimum, Minimum ve Katsayı (ζ) Değerleri

Kriterler	Değerler
Mak.	1
Min.	0
Katsayı (ζ)	0,5

Gri İlişki Katsayı Matrisinin hesaplanması için ise Tablo 12’de belirtilen maksimum değerin, katsayı (Ç) değeri ile çarpımının minimum değeri ile toplamının, Tablo 11’de belirtilen mutlak değer tablosundaki her bir ülkeye karşılık gelen ekonomik bileşen değeri ile Tablo 12’de belirtilen maksimum değer ile katsayı (Ç) değerinin çarpımının toplamına bölünmesi gerekmektedir. Bu kapsamda tespit edilen değerler Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 13. Gri İlişki Katsayı Matrisi

Ülkeler	Hukukun Üstünlüğü			Sınırlı Devlet			Bürokrasi Etkinliği			Serbest Piyasa		
	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak
	MH	YE	DB	VY	KH	MS	İÖ	İGÖ	PÖ	TÖ	YÖ	FÖ
D (w _i)	12,806	12,804	12,805	12,804	12,798	12,807	19,068	12,441	12,806	12,803	12,809	12,806
Almanya	0,599	0,663	0,661	0,451	0,504	0,727	0,748	0,389	0,352	0,654	0,571	0,5
Avusturya	0,65	1	0,792	0,469	0,684	0,697	0,951	0,906	1	1	0,571	1
Belçika	0,694	0,496	0,62	0,356	0,376	0,449	0,565	0,457	0,475	0,654	0,667	0,5
Bulgaristan	0,386	0,364	0,333	1	0,745	0,964	0,402	0,538	0,912	0,654	0,444	0,4
Çekya	0,532	0,391	0,449	0,744	0,587	0,899	0,48	0,71	0,488	0,654	0,571	0,667
Danimarka	0,746	0,939	0,893	0,333	0,386	0,894	1	1	0,763	0,654	0,8	0,667
Estonya	0,66	0,652	0,718	0,724	0,593	1	0,536	0,422	0,404	0,654	0,8	0,5
Finlandiya	1	0,806	1	0,514	0,355	0,67	0,818	0,37	0,665	0,654	0,667	0,667
Fransa	0,734	0,609	0,67	0,368	0,333	0,362	0,739	0,345	0,352	0,333	0,5	0,5
GKRY	0,542	0,395	0,403	0,609	0,648	0,484	0,592	0,443	0,73	0,654	0,5	0,4
Hırvatistan	0,441	0,333	0,365	0,497	0,457	0,633	0,333	0,333	0,375	0,654	0,5	0,4
Hollanda	0,885	0,656	0,812	0,385	0,525	0,763	0,679	0,448	0,582	0,654	0,8	0,667
İrlanda	0,756	0,517	0,661	0,635	1	0,687	0,745	0,672	0,851	0,654	0,8	0,5
İspanya	0,504	0,404	0,388	0,461	0,549	0,333	0,445	0,425	0,551	0,654	0,667	0,5
İsveç	0,835	0,789	0,847	0,341	0,412	0,865	0,838	0,394	0,507	0,654	0,667	0,667
İtalya	0,511	0,401	0,434	0,413	0,425	0,393	0,49	0,374	0,632	0,654	0,571	0,333
Letonya	0,469	0,399	0,343	0,643	0,644	0,846	0,6	0,605	0,462	0,654	0,667	0,4
Litvanya	0,551	0,492	0,475	0,817	0,744	0,882	0,511	0,685	0,442	0,654	1	0,667
Lüksemburg	0,749	0,665	0,817	0,48	0,527	0,954	0,445	0,34	0,344	0,654	1	0,667
Macaristan	0,391	0,365	0,348	0,699	0,456	0,534	0,381	0,494	0,45	0,654	0,571	0,5
Malta	0,447	0,389	0,388	0,486	0,664	0,823	0,459	0,457	0,361	0,654	0,667	0,4
Polonya	0,377	0,349	0,452	0,608	0,553	0,708	0,402	0,466	0,551	0,654	0,571	0,5
Portekiz	0,511	0,531	0,488	0,44	0,488	0,422	0,59	0,334	0,617	0,654	0,444	0,4
Romanya	0,471	0,437	0,388	1	0,816	0,566	0,368	0,476	0,389	0,654	0,444	0,333
Slovakya	0,479	0,344	0,359	0,672	0,565	0,719	0,344	0,386	0,333	0,654	0,5	0,5
Slovenya	0,528	0,383	0,475	0,437	0,509	0,66	0,63	0,46	0,563	0,654	0,444	0,333
Yunanistan	0,333	0,383	0,372	0,436	0,44	0,484	0,539	0,382	0,431	0,333	0,333	0,333

Gri İlişkisel Analiz yönteminin son adım olan Gri İlişki Derecesinin hesaplanması için Tablo 13’de açıklanan her bir ülkeye karşılık gelen bileşen değerinin bileşenlere ait olan ağırlık katsayıları (D vektör değerleri) ile çarpılma işlemi gerçekleştirilir. Sonrasında ise her bir karar alternatifi bazında (ülke) ülkelere ait bileşenlerin toplamı yapılarak ülkelerin ekonomik performanslarının gri ilişki dereceleri hesaplanır. Bu kapsamda tespit edilen değerler Tablo 14’de gösterilmiştir.

Tablo 14. Ülkelerin Gri İlişki Dereceleri ve Derecelerin Sıralanması

Ülkeler	Hukukun Üstünlüğü			Sınırlı Devlet			Bürokrasi Etkinliği			Serbest Piyasa			(Γ)	Sı.
	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak	Mak		
	MH	YE	DB	VY	KH	MS	İÖ	İGÖ	PÖ	TÖ	YÖ	FÖ		
Almanya	7,67	8,5	8,5	5,8	6,4	9,3	14	4,8	4,5	8,37	7,32	6,4	91,9	12
Avusturya	8,33	13	10	6	8,7	8,9	18	11	13	12,8	7,32	12,8	130	1
Belçika	8,88	6,4	7,9	4,6	4,8	5,7	11	5,7	6,1	8,37	8,54	6,4	84,2	15
Bulgaristan	4,94	4,7	4,3	13	9,5	12	7,7	6,7	12	8,37	5,69	5,12	93,8	11
Çekya	6,82	5	5,7	9,5	7,5	12	9,2	8,8	6,3	8,37	7,32	8,54	94,6	10
Danimarka	9,56	12	11	4,3	4,9	11	19	12	9,8	8,37	10,2	8,54	122	2
Estonya	8,45	8,4	9,2	9,3	7,6	13	10	5,3	5,2	8,37	10,2	6,4	101	8
Finlandiya	12,8	10	13	6,6	4,5	8,6	16	4,6	8,5	8,37	8,54	8,54	110	4
Fransa	9,4	7,8	8,6	4,7	4,3	4,6	14	4,3	4,5	4,27	6,4	6,4	79,4	21
GKRY	6,94	5,1	5,2	7,8	8,3	6,2	11	5,5	9,4	8,37	6,4	5,12	85,5	14

Hırvatistan	5,64	4,3	4,7	6,4	5,9	8,1	6,4	4,1	4,8	8,37	6,4	5,12	70,1	26
Hollanda	11,3	8,4	10	4,9	6,7	9,8	13	5,6	7,5	8,37	10,2	8,54	105	6
İrlanda	9,68	6,6	8,5	8,1	13	8,8	14	8,4	11	8,37	10,2	6,4	113	3
İspanya	6,45	5,2	5	5,9	7	4,3	8,5	5,3	7,1	8,37	8,54	6,4	77,9	22
İsveç	10,7	10	11	4,4	5,3	11	16	4,9	6,5	8,37	8,54	8,54	105	5
İtalya	6,54	5,1	5,6	5,3	5,4	5	9,3	4,7	8,1	8,37	7,32	4,27	75	25
Letonya	6	5,1	4,4	8,2	8,2	11	11	7,5	5,9	8,37	8,54	5,12	89,7	13
Litvanya	7,05	6,3	6,1	10	9,5	11	9,7	8,5	5,7	8,37	12,8	8,54	104	7
Lüksemburg	9,6	8,5	10	6,1	6,7	12	8,5	4,2	4,4	8,37	12,8	8,54	101	9
Macaristan	5,01	4,7	4,5	8,9	5,8	6,8	7,3	6,1	5,8	8,37	7,32	6,4	77	23
Malta	5,73	5	5	6,2	8,5	11	8,7	5,7	4,6	8,37	8,54	5,12	82	17
Polonya	4,82	4,5	5,8	7,8	7,1	9,1	7,7	5,8	7,1	8,37	7,32	6,4	81,6	18
Portekiz	6,54	6,8	6,3	5,6	6,2	5,4	11	4,2	7,9	8,37	5,69	5,12	79,4	20
Romanya	6,04	5,6	5	13	10	7,2	7	5,9	5	8,37	5,69	4,27	83,3	16
Slovakya	6,13	4,4	4,6	8,6	7,2	9,2	6,6	4,8	4,3	8,37	6,4	6,4	77	24
Slovenya	6,76	4,9	6,1	5,6	6,5	8,5	12	5,7	7,2	8,37	5,69	4,27	81,6	19
Yunanistan	4,27	4,9	4,8	5,6	5,6	6,2	10	4,7	5,5	4,27	4,27	4,27	64,7	27

Tablo 14'e göre, ekonomik özgürlük performansı en yüksek olan ilk üç ülke Avusturya ($\Gamma_{\text{Avusturya}}=130$), Danimarka ($\Gamma_{\text{Danimarka}}=122$) ve İrlanda ($\Gamma_{\text{İrlanda}}=113$), son üç ülke ise İtalya ($\Gamma_{\text{İtalya}}=75$), Hırvatistan ($\Gamma_{\text{Hırvatistan}}=70,1$) ve Yunanistan ($\Gamma_{\text{Yunanistan}}=64,7$) olduğu tespit edilmiştir.

5.3. Araştırma Özeti

Araştırmada ülkelerin ekonomik özgürlük performansı değerlerinin sıralamaları ile AHP tabanlı Gri İlişkisel Analize göre ülkelerin ekonomik özgürlük performans değerlerinin sıralaması arasındaki tutarlılıklar tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmada söz konusu ekonomik özgürlük endeksinin ülkelere göre toplamalarının ortalaması alınarak her bir ülkeye ait ekonomik özgürlük performans değerlerinin ortalamaya oranlanması ile ülkelere göre ekonomik özgürlük endeksi oransal değerler ve AHP tabanlı Gri İlişkisel Analize göre ülkelerin ekonomik özgürlük performans değerlerinin toplamalarının ortalaması alınarak her bir ülkeye ait AHP tabanlı Gri İlişkisel Analizi kapsamında ekonomik özgürlük performans değerlerinin ortalamaya oranlanması ile ise AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz Oransal Değerler hesaplanmıştır. Bunun yanında, ülkelerin ekonomik özgürlük endeksi kapsamında değerleri ile AHP tabanlı Gri İlişkisel Analize göre ülkelerin ekonomik özgürlük performans değerlerinin ilişki katsayısı da hesaplanmıştır. Bu kapsamda tespit edilen değerler Tablo 15'de açıklanmıştır.

Tablo 15. Araştırma Özeti

Ülkeler	Ekonomik Özgürlük Endeksi	EK. Öz.End. Sıralama	AHP Tabanlı Gri İlişkisel Analiz	AHP Tab. Gri İliş.Ana.Sıralama	Ekonomik Özgürlük Endeksi Oransal Değer	AHP Tabanlı Gri İlişkisel Analiz Oransal Değer	r
Almanya	73,5	11	91,9	12	1,0313913	1,008781559	*0,956
Avusturya	82,6	1	130	1	1,159087366	1,427003293	
Belçika	68,9	19	84,2	16	0,96684164	0,924259056	
Bulgaristan	70,2	14	93,8	11	0,985083935	1,029637761	
Çekya	74,8	10	94,6	10	1,049633595	1,038419319	
Danimarka	78,3	3	122	2	1,098747466	1,339187706	
Estonya	77,7	4	101	8	1,090327946	1,108671789	
Finlandiya	75,7	8	110	4	1,062262876	1,207464325	
Fransa	66	25	79,4	21	0,92614729	0,871569704	
GKRY	70,1	15	85,5	15	0,983680682	0,938529089	
Hırvatistan	62,2	27	70,1	27	0,872823658	0,769484083	
Hollanda	77	5	105	5	1,080505171	1,152579583	
İrlanda	80,9	2	113	3	1,135232057	1,24039517	
İspanya	66,9	22	77,9	23	0,938776571	0,855104281	
İsveç	74,9	9	105	5	1,051036848	1,152579583	
İtalya	63,8	26	75	26	0,895275713	0,823271131	
Letonya	71,9	12	89,7	14	1,008939244	0,984632272	

Litvanya	76,7	6	104	7	1,076295411	1,141602634	
Lüksemburg	75,8	7	101	8	1,06366613	1,108671789	
Macaristan	66,4	24	77	24	0,931760304	0,845225027	
Malta	69,5	17	82	18	0,975261161	0,900109769	
Polonya	69,1	18	81,6	19	0,969648147	0,89571899	
Portekiz	67	21	79,4	21	0,940179824	0,871569704	
Romanya	69,7	16	83,3	17	0,978067668	0,914379802	
Slovakya	66,8	23	77	24	0,937373317	0,845225027	
Slovenya	67,8	20	81,6	19	0,951405852	0,89571899	
Yunanistan	59,9	28	64,7	28	0,840548828	0,710208562	
Ortalamal	71,262963	-----	91,1	-----	-----	-----	-----

*= $p < .01$

Tablo 15'e göre, ülkelerin ekonomik özgürlük performansı endeksi ve AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz değerlerine göre ülkelerin ekonomik özgürlük sıralamaları çoğu ülkeler için tutarlılık göstermemiştir. Fakat ekonomik özgürlük performans oransal değerleri ile AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz değerlerine göre ekonomik özgürlük performans değerleri arasında ülke bazında birbirine yakın oldukları ve buna bağlı olarak oransal değerler açısından aralarında belirgin farklılıkların olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca ülke bazında ekonomik özgürlük performans değerleri ile AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz değerleri arasında pozitif yönlü, anlamlı ve yüksek seviyede ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,956$, $p=.00<.01$). Bu durum, ülkelerin AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz değerlerine göre ekonomik özgürlük performansının ekonomik özgürlük performans endeksi kapsamında genel anlamda açıklanabileceğini göstermektedir.

6. SONUÇ ve TARTIŞMA

Araştırmanın kavramsal çerçeve bölümünde ekonomik özgürlük kavramının tanımı, kapsamı ve özellikleri açıklanmıştır. Araştırmanın literatür kısmında ise ülkelerin ekonomik özgürlükler performansları ile ilgili olarak araştırmalara yer verilmiştir. Araştırmanın birinci amacı, 2020 yılı için Avrupa Birliği'ne üye ülkelere göre ekonomik özgürlükler performans bileşenlerinin önemlilik derecelerini AHP ile tespit etmektir. Araştırmanın ikinci amacı ise söz konusu ülkelerin ekonomik özgürlük performans değerlerini AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz yöntemi ile tespit ederek tespit edilen değerlerin sıralamasının ve oranlamalarının, ekonomik özgürlük endeksi değerleri sıralamasının ve oranlamalarının birbirlerine olan tutarlılıklarını ve yakınlıklarını tespit etmektir.

Araştırma bulgularına göre, Avrupa Birliği'ne üye ülkelere göre ekonomik özgürlük performans bileşenlerinin önemlilik dereceleri iş özgürlüğü, yatırım özgürlüğü, mali sağlık, mülkiyet hakları, finansal özgürlük, parasal özgürlük, devlet bütünlüğü, yargı etkisi, vergi yükü, ticaret özgürlüğü, kamu harcamaları ve iş gücü özgürlüğü olarak sıralanmıştır. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, iş özgürlüğü ekonomik özgürlük bileşeninin önemlilik derecesinin diğer bileşenlerin önemlilik dereceleri arasında anlamlı ve belirgin farkların olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu bulgu, Avrupa Birliği ülkeleri işletmelerin faaliyetlerini dikkate aldığını ve önemsedğini göstermektedir. Ayrıca iş özgürlüğü haricinde diğer ekonomik özgürlük bileşenlerinin önemlilik dereceleri arasında belirgin farklılıklar bulunmamıştır. Bu durum, Avrupa Birliği ülkelerin ekonomik özgürlüğün sağlanmasında iş özgürlüğüne daha fazla önem verdiğini ve yine Avrupa Birliği ülkelerin ekonomik özgürlüğün sağlanmasında iş özgürlüğü bileşeni hariç diğer ekonomik özgürlük bileşenlerine hemen hemen eşit önemsedığını göstermektedir.

Araştırma sonucu değerlendirildiğinde, Avrupa Birliği ülkelerin AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz değerleri kapsamında Avrupa Birliği ülkelerin ekonomik özgürlük performans değerleri en fazla olan üç ülke Avusturya, Danimarka ve İrlanda, son üç ülke ise İtalya, Hırvatistan ve Yunanistan olduğu tespit edilmiştir.

Tespit edilen bulgulara istinaden, ülkelerin ekonomik özgürlükler endeks sıralaması ile AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz yöntemi kapsamında ülkelerin ekonomik özgürlük performans sıralaması arasında çoğu ülke için tutarsızlık göstermiştir. Buna karşın ülkelerin ekonomik özgürlük endeksi oransal değerleri ile AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz yöntemi kapsamında ülkelerin ekonomik özgürlük oransal değerleri arasında anlamlı ve belirgin farklılıkların olmadığı belirlenmiştir. Bunun yanında ülkelerin ekonomik özgürlük performans değerleri ile AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz yöntemi kapsamında ülkelerin ekonomik özgürlük performans değerleri arasında anlamlı, pozitif yönlü ve yüksek bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu sonuçlara göre, ülkelerin ekonomik özgürlük performans endeks değerleri, genel anlamda AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz yöntemi ile açıklanabileceği sonucuna varılmıştır.

Ekonomik özgürlük ile ilgili çoğu araştırmalarda genel olarak ekonomik özgürlüğün ekonomi ile ilişkili olan yolsuzluğa, ekonomik büyümeye ve doğrudan yatırım düzeyi ile olan ilişkileri incelenmiştir. Bu bakımdan literatür değerlendirildiğinde, çalışmanın ülkelerin ekonomik performanslarının hesaplanmasının çok kriterli karar verme tekniği ile tespit edilmesi kapsamında Levent ve Özari'nin (2019) çalışmasına benzerlik göstermiştir. Uluslararası ve ulusal literatür değerlendirildiğinde, ülkelerin ekonomik özgürlük performanslarının AHP tabanlı gri ilişkisel analiz ile tespit edilmesine yönelik bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Ayrıca literatürde ülkelerin ekonomik özgürlük performanslarının çok kriterli karar verme teknikleri ile tespit edilmesine yönelik sadece bir çalışmaya rastlanılmıştır. Dolayısıyla bu çalışma, ülkelerin kendilerinin ve birbirlerinin ekonomik performanslarını bilemelerinin ve takip etmelerinin önemi çerçevesinde ülkelerin ekonomik özgürlük performansının çok kriterli karar verme tekniklerinden olan AHP tabanlı gri ilişkisel analiz ile hesaplanmasına yönelik literatüre katkı sağladığı değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırmada tespit edilen nicelikler, 2020 yılı için Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin ekonomik özgürlük performans değerlerinin AHP tabanlı Gri İlişkisel Analiz yöntemi ile tespit edilmesine yönelik araştırmacılar için veri seti niteliği taşımaktadır.

Ülkelerin ekonomik özgürlükler performans değerleri ülkelerin ekonomik özgürlüklerini etkileyen birbirinden farklı ve kendilerine özgü değişkenler ile açıklanabilir. Ayrıca ülkelerin ekonomik özgürlük performanslarının hesaplanmasında daha çok sayısal yöntemlerden ve çok kriterli karar verme tekniklerinden yararlanılarak yöntemler ve teknikler arasındaki sonuçların tutarlılıkları ve birbirinden farklılıkları nedensel analizler kapsamında incelenebilir. Bunların dışında, ülkelerin ekonomik özgürlük performanslarının ekonomi ile ilişkili olan ekonomik büyümeye, doğrudan yatırıma, sosyal yapılar ile ilişkili olan insani gelişmişlik seviyesine, yaşam kalitesine ve diğer boyutlar olan girişimcilik ve inovasyon performanslarına olan etkileri hesaplanabilir.

KAYNAKÇA

- Akal, M., Kabasakal, A., & Gökmenoğlu, S. M. (2012). "OECD Ülkelerinin Rekabet Gücünü Açıklayıcı Kurumsal ve Karma Modeller", *Business and Economics Research Journal*, 3(1): 109-130.
- Akıncı, M., Akıncı, G. Y., & Yılmaz, Ö. (2013). "Ekonomik Özgürlükler ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Gelişmiş Geçilmekte Olan ve Az Gelişmiş Ülkeler Üzerine Bir Panel Veri Analizi", *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32(2): 55-93.
- Akıncı, M., Akıncı, G. Y., & Yılmaz, Ö. (2014). "Ekonomik Özgürlüklerdeki Yakınsamanın Haldane-Hall Yaklaşımı ile Ölçümü", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2): 193-212.
- Aktan, Ç. C. (2020). *Hukuk ve İktisat Yaklaşımından Mülkiyet Hakları*, SOBİAD Hukuk ve İktisat Araştırmaları Merkezi Yayınları, İzmir.
- Beach, W. W., & Miles, M. A. (2005). *Explaining the Factors of the Index of Economic Freedom*, (M. A. Miles, E. J. Feulner, M. A. O'Grady, A. I. Eiras, & A. Schevey, Dü), The Heritage Foundation and Dow Jones, Washington.
- Beach, W. W., & T, K. (2008). *Methodology: Measuring the 10 Economic Freedoms, 2008 Index of Economic Freedom*, The Heritage Foundation, Washington.
- Bengoa, M., & Robles, B. S. (2003). "Foreign Direct Investment, Economic Freedom and Growth: New Evidence from Latin America", *European Journal of Political Economy*, 19: 529-545.
- Bennett, D. L., & Nikolaev, B. (2019). *Economic Freedom, Public Policy, and Entrepreneurship*. J. Gwartney, R. Lawson, J. Hall, & R. Murphy içinde, *Economic Freedom of the World: 2019 Edition*, Fraser Institute, Vancouver, 199-224.
- Berggren, N. (2003). "The Benefits of Economic Freedom, The Independent Review", 8(2): 193-211.
- Çoşar, E., & Özari, Ç. (2019). "K-Ortalamlar Kümeleme Yöntemi ile G-7 Ülkelerinin Ekonomik Özgürlükler Açısından Karşılaştırılması", *Florya Chronicles of Political Economy*, 5(1): 37-60.
- Gwartney, J. D., Block, W., & Lawson, R. A. (1992). *Measuring Economic Freedom* (S. T. Easton, & M. A. Walker, Dü), Fraser Institute, Vancouver.
- Gwartney, J., & Lawson, R. (2003). "The Concept and Measurement of Economic Freedom. *European Journal of Political Economy*", 19: 405-430.

House, F. (2020). Freedom House Report, Freedom House, Washington.

Institute, F. (2017). Economic Freedom Report, Fraser Institute, Vancouver.

Kangallı, S. G., Uyar, U., & Buyrukoğlu, S. (2014). "OECD Ülkelerinde Ekonomik Özgürlük: Bir Kümeleme Analizi", Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 6(3): 95-109.

Kaya, A. İ. (2015). "Ekonomik Özgürlüklerin Kalkınma Göstergelerine Etkisi: Panel Veri Analizi", Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kayalıdere, G., & Mastar Özcan, P. (2014). "Bütçe Saydamlığı ve Ekonomik Özgürlüğün Yolsuzluk Üzerindeki Etkisi", Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 28(2): 219-234.

Kešeljevic, A. (2007). "Indexes of Economic Freedom-An Outline and Open Issues, Rad. Ekon. fak. Rij, 25: 223-243.

Konu, A., & Ata, A. Y. (2016). "Yolsuzluk ve Ekonomik Özgürlük İlişkisi: AB Ülkeleri Üzerine Yatay Kesit Analizi", Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(1): 195-207.

Kreft, S. F., & Sobel, R. (2005). Public Policy, Entrepreneurship, and Economic Freedom. Cato Journal, 25(3): 595-616.

Miles, M. A., Holmes, K. R., O'Grady, M. A., Ana, I. E., Scheafer, B. D., & Kim, A. B. (2006). 2006 Index of Economic Freedom, Explaining the Factors of the Index of Economic Freedom, The Heritage Foundation and Dow Jones & Company, Washington.

Miller, T., & Kim, A. B. (2013). Chapter 2: Defining Economic Freedom, 2013 Index of Economic Freedom (K. Miller, K. R. Holmes, & E. J. Feulner, Dü), The Heritage Foundation, Washington.

Miller, T., Kim, A. B., & Holmes, K. R. (2014). Highlights of the 2014 Index of Economic Freedom Promoting Economic Opportunity and Prosperity, The Heritage Foundation and The Wall Street Journal, Washington.

Miller, T., Kim, A. B., & Roberts, J. M. (2020). 2020 Index of Economic Freedom, The Heritage Foundation, Washington.

Nelson, M., & Singh, R. D. (1998). "Democracy, Economic Freedom, Fiscal Policy, and Growth in LDCs: A Fresh Look", Economic Development and Cultural Change, 46(4): 677-696.

Saini, W., & Baharumshah, A. Z. (2010). "Foreign Direct Investment, Economic Freedom and Economic Growth: International Evidence", Economic Modelling, 27(5): 1079-1089.

Stansel, D. (2012). "An Economic Freedom Index for U.S. Metropolitan Areas", Journal of Regional Analysis and Policy(43): 1-29.

Şahin, D. (2017). "Gelişmiş Ülkelerde Yolsuzluk ve Ekonomik Özgürlük İlişkisinin Analizi", Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(3): 112-121.

Şahin, İ. (2016). "Türkiye'de 1980-2015 Yılları Arası Demokrasi, Ekonomik Özgürlük Ve Yolsuzlukların Ekonomik Büyümeye Etkileri", Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2): 317-334.

www.ticaret.gov.tr (Erişim Tarihi: 01.09.2020).

Topal, M. H., & Ünver, M. (2016). "Yolsuzluğun Belirleyicileri: Kırılgan Ekonomiler İçin Panel Eş-Bütünleşme Analizi", Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences, 2(2): 58-68.

Tunçsiper, B., & Biçen, Ö. F. (2014). "Balkan Ülkelerine ve Türkiye'ye Yönelik Sermaye Girişlerinde Doğrudan Sermaye Ekonomik Özgürlüklerin Belirleyiciliği", The International Conference of Eurasian Economies, Beykent University, Skopje - Macedonia, 1-9.

Türen, U., Gökmen, Y., & Dilek, H. (2011). "Ekonomik Özgürlük Endeksinin Yurt Dışına Doğrudan Yabancı Yatırım Yapan Türk Sermayesinin Ülke Seçim Kararına Etkisi Var mıdır?", Maliye Dergisi(161): 298-325.